

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ghid privind art. 7 din Convenția europeană a drepturilor omului

Nicio pedeapsă fără lege: principiul legalității infracțiunilor și
pedepselor

Actualizat la 31 august 2018

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest raport, în format tipărit sau electronic (Web) să contacteze publishing@echr.coe.int pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații privind traducerile în curs de realizare ale ghidurilor de jurisprudență, vă rugăm consultați documentul [Traduceri în curs](#).

Prezentul ghid a fost întocmit de Direcția Jurisconsultului Curții și nu obligă Curtea. Poate suferi modificări de formă.

Textul original al acestui ghid este redactat în limba franceză. Publicat pentru prima dată în ianuarie 2016, prezentul ghid este actualizat periodic, în funcție de evoluția jurisprudenței. Prezenta actualizare a fost finalizată la 31 august 2018.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa www.echr.coe.int (Jurisprudență - Analiză jurisprudențială - Ghiduri privind jurisprudența). Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de twitter al Curții: https://twitter.com/ECHR_CEDH.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2018

Cuprins

În atenția cititorilor	4
I. Introducere	5
II. Domeniu de aplicare.....	5
A. Noțiunea de „condamnat“	5
B. Noțiunea de „infrațiune“	6
C. Noțiunea de „drept“	6
D. Noțiunea de „pedeapsă“	7
1. Aspecte generale	7
2. Distincția dintre dreptul penal material și dreptul procedural	9
3. „Pedeapsa“ trebuie să fie deosebită de executarea sa.....	10
4. Legături cu alte dispoziții din Convenție sau din protocoalele sale	10
III. Principiul legalității infrațiunilor și a pedepselor.....	11
A. Accesibilitate.....	12
B. Previzibilitate.....	12
1. Aspecte generale	12
2. Interpretarea judiciară: clarificarea normelor de drept.....	14
3. Cazul special al succesiunii statelor	15
4. Cazul special al competenței universale a unui stat și legislația națională aplicabilă	16
IV. Principiul neretroactivității legii penale	17
A. Aspecte generale	17
B. Infrațiunile continue.....	18
C. Recidiva	19
V. Principiul retroactivității legii penale mai favorabile	19
VI. Art. 7 § 2: Principiile generale de drept recunoscute de națiunile civilizate	20
VII. Măsurile indicate de Curte în cazul încălcării art. 7 din Convenție	20
Lista cauzelor citate	22

În atenția cititorilor

Ghidul de față face parte din seria de ghiduri privind jurisprudența publicate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii dreptului cu privire la hotărârile și la deciziile fundamentale pronunțate de aceasta. Prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența în legătură cu art. 7 din Convenția europeană a drepturilor omului (în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”) până la 30 aprilie 2018. Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu, precum și precedentele relevante.

Jurisprudența citată a fost aleasă dintre hotărârile și deciziile de principiu, importante și/sau recente¹.

Hotărârile și deciziile Curții soluționează nu numai cauzele cu care aceasta a fost învestită, ci servesc, de asemenea, pentru a clarifica, a proteja și a dezvolta normele Convenției; astfel, acestea contribuie la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 118 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, CEDO 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interes public, probleme care țin de ordinea publică, ridicând normele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor care sunt părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), nr. 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI].

Prezentul ghid include referințe pentru cuvintele-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele suplimentare. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o *Listă de cuvinte-cheie*, care provin dintr-un tezaur cuprinzând termeni extrași direct (în cea mai mare parte) din textul Convenției și din protocoalele la aceasta.

Baza de date HUDOC a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Astfel, căutarea după aceste cuvinte-cheie vă va permite să găsiți un grup de documente având conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în Fișa detaliată a documentului. Veți găsi toate explicațiile necesare în *manualul de utilizare a HUDOC*.

---

¹ Jurisprudența citată poate fi într-una din cele două limbi oficiale sau în ambele (franceză și engleză) ale Curții și ale Comisiei Europene pentru Drepturile Omului. Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțate de o Cameră a Curții. Mențiunea „(dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” indică faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră care nu sunt definitive la data prezentei actualizări sunt marcate cu un asterisc (*).

I. Introducere

Art. 7 din Convenție – Nicio pedeapsă fără lege

„1. Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost săvârșită, nu constituia o infracțiune, potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea care era aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii.

2. Prezentul articol nu va aduce atingere judecării și pedepsirii unei persoane vinovate de o acțiune sau de o omisiune care, în momentul săvârșirii sale, era considerată infracțiune potrivit principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate. ”

Cuvinte-cheie HUDOC

Nullum crimen sine lege (7-1) – *Nulla poena sine lege* (7-1) – Condamnare (7-1) – Pedeapsă mai aspră (7-1) – Faptă penală (7-1) – Momentul în care acțiunea sau omisiunea a fost săvârșită (7-1) – Retroactivitate (7-1) – Faptă penală (art. 7-2) – Principii generale de drept recunoscute de națiunile civilizate (art. 7-2)

1. Garanția consacrată la art. 7, element esențial al statului de drept, ocupă un loc primordial în sistemul de protecție al Convenției, astfel cum o atestă faptul că art. 15 nu autorizează nicio derogare, nici în caz de război sau de alt pericol public. Astfel cum decurge din obiectul și din scopul său, acesta trebuie interpretat și aplicat astfel încât să se asigure o protecție efectivă împotriva urmăririi penale, a condamnărilor și a sancțiunilor arbitrare [5.W. *împotriva Regatului Unit*, pct. 34; C.R. *împotriva Regatului Unit*, pct. 32; *Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), pct. 77; *Vasiliasukas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 153].

2. Art. 7 nu se limitează la a interzice aplicarea retroactivă a dreptului penal în defavoarea inculpatului: acesta consacră totodată, la modul mai general, principiul legalității infracțiunilor și a pedepselor (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), precum și cel care dispune să nu se aplice legea penală în mod extensiv în defavoarea inculpatului, mai ales prin analogie (*ibidem*, pct. 154; *Kokkinakis împotriva Greciei*, pct. 52).

II. Domeniu de aplicare

A. Noțiunea de „condamnat”

3. Art. 7 nu se aplică decât atunci când persoana a fost „condamnată” pentru săvârșirea unei infracțiuni. Acesta nu prevede, de exemplu, simpla urmărire penală în curs (*Lukanov împotriva Bulgariei*, decizia Comisiei) sau decizia de a acorda extrădarea unei persoane (*X împotriva Țărilor de Jos*, decizia Comisiei). În sensul Convenției, nu poate exista „condamnare” decât dacă s-a stabilit în mod legal că a existat o infracțiune (*Varvara împotriva Italiei*, pct. 69).

4. Logica „pedepsei” și a „pedepsirii”, și noțiunea de „*guilty/personne coupable*” (în versiunea în limba engleză/franceză) și noțiunea corespondentă de „persoană vinovată” susțin o interpretare a art. 7 care prevede, pentru a pedepsi, stabilirea răspunderii de către instanțele naționale astfel încât infracțiunea să poată fi atribuită și autorul acesteia să poată fi pedepsit [*Varvara împotriva Italiei*, pct. 71; a se vedea, de asemenea, în ceea ce privește cerința unui element moral al autorului material al infracțiunii, *Sud Fondi srl și alții împotriva Italiei*, pct. 116, și *G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei* (fond) (MC), pct. 241-242 și 246].

5. Hotărârea *G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei* (fond) (MC), pct. 251 a precizat că art. 7 se opune impunerii unei sancțiuni de natură penală unei persoane fără angajarea și declarării în prealabil a

răspunderii sale penale. Cu toate acestea, nu este necesar ca declararea răspunderii penale să fie enunțată într-o hotărâre penală de condamnare formală a inculpatului (*ibidem*, pct. 252). În acest sens, aplicabilitatea acestei dispoziții nu are ca efect impunerea „incriminării” de către state a procedurilor care, în exercitarea puterii lor discreționare, nu intră în cadrul dreptului penal în sens strict (*ibidem*, pct. 253). Eliminând astfel necesitatea unei proceduri penale *stricto sensu* în *G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei* (fond) (MC), Curtea a examinat dacă există cel puțin o declarație formală de angajare a răspunderii penale anterior impunerii sancțiunii penale. Unul dintre reclamânți a fost trimis în judecată pentru lotizare ilegală, dar nu a fost condamnat ca urmare a intervenției prescripției. S-au confiscat totuși integral terenurile lotizate ilegal. Deoarece instanțele naționale au constatat că au fost întrunite toate elementele infracțiunii de lotizare ilegală și au constatat că procesul penal a încetat doar ca urmare a intervenției prescripției, Curtea a concluzionat că a existat o „condamnare” în sensul art. 7, astfel încât nu a fost încălcată această prevedere în cazul reclamantului (*ibidem*, pct. 258-261). În ceea ce privește societățile reclamante (persoane juridice cu personalitate juridică distinctă de conducerea ori acționarii acestora), atât timp cât acestea nu fuseseră trimise în judecată și nici nu fuseseră părți în procesul penal, nu puteau fi obiectul unei asemenea declarații de răspundere penală, astfel încât confiscarea bunurilor lor era incompatibilă cu art. 7 (*ibidem*, pct. 257 și 265-274).

B. Noțiunea de „infracțiune”

6. Noțiunea de „infracțiune” („*criminal offence/infractiion*” în versiunea în limba engleză/franceză) are un sens autonom, în același mod ca „materie penală” de la art. 6 din Convenție². Astfel, triplul criteriu stabilit în cauza *Engel și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 82 [reiterat mai recent în hotărârea *Jussila împotriva Finlandei* (MC), pct. 30] pentru a califica o acuzație drept „penală” în sensul art. 6 trebuie adoptat și în privința art. 7 (*Brown împotriva Regatului Unit* (dec.); *Société Oxygène Plus împotriva Franței* (dec.), pct. 43; *Žaja împotriva Croației*, pct. 86):

- calificarea în dreptul intern;
- însăși natura infracțiunii (criteriul cel mai important, a se vedea *Jussila împotriva Finlandei* (MC), pct. 38);
- gradul de severitate a sancțiunii de care este pasibilă persoanei în cauză.

7. Aplicând aceste criterii, Curtea a considerat că o infracțiune contra ordinii și disciplinei militare nu intră în sfera „penală” nici în sensul art. 6 și nici în sensul art. 7 [*Çelikateş și alții împotriva Turciei* (dec.)]. Același este situația și în cazul concedierii și al restricționării accesului la un loc de muncă al foștilor agenți ai KGB [*Sidabras și Džiautas împotriva Lituaniei* (dec.)], în cazul unei abateri disciplinare săvârșite de un student în cadrul universității [*Monaco împotriva Italiei* (dec.), pct. 40 și 68-69] sau al unei proceduri *de impeachment* a Președintelui Republicii pentru încălcarea gravă a Constituției [*Paksas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 64-69]. În lipsa unei „infracțiuni”, Curtea a concluzionat că plângerea este incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile invocate ale Convenției.

C. Noțiunea de „drept”

8. Noțiunea de „drept” („*law/droit*” în versiunea în limba engleză/franceză), astfel cum este utilizată la art. 7, corespunde celei de „lege” care figurează în alte articole ale Convenției și cuprinde atât dreptul izvorât din lege, cât și din jurisprudență și implică anumite condiții calitative, printre care accesibilitatea și previzibilitatea [*Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), pct. 91; *S.W. împotriva Regatului Unit*, pct. 35]. Aceasta include în mod evident jurisprudența instanțelor (*ibidem*, pct. 36 și 41-43), dar și texte cu caracter infralegislativ sau de reglementare [un regulament de organizare și

² Pentru sfera de aplicare a art. 6 (latura penală) și pentru noțiunea de „acuzație în materie penală”, a se vedea *Ghid privind art. 6 (latura penală)*, disponibil pe pagina de Internet a Curții (www.echr.coe.int - Jurisprudență).

funcționare a unui penitenciar în *Kafkaris împotriva Ciprului* (MC), pct. 145-146]. Curtea trebuie să țină seama de legislația națională „în ansamblu” și de modul în care aceasta era aplicată la vremea respectivă [*ibidem*, pct. 145; *Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), pct. 90].

9. Pe de altă parte, o practică de stat care contravine normelor în vigoare ale legii scrise și care goleşte de substanță legislația pe care se presupune că se bazează nu poate fi calificată ca „drept” în sensul art. 7 [a se vedea, de exemplu, practica Republicii Democrate Germane (RDG) privind supravegherea frontierelor, cu încălcarea flagrantă a propriei ordini juridice și a drepturilor fundamentale în *Streletz, Kessler și Krenz împotriva Germaniei* (MC), pct. 67-87; a se vedea, de asemenea, practica lichidării oponenților regimului comunist prin pedepse cu moartea impuse în urma proceselor care ignorau în mod flagrant legislația și constituția fostei Cehoslovacii în *Polednová împotriva Republicii Ceha* (dec.)].

10. Noțiunea de „drept internațional” menționată la art. 7 § 1 se referă la tratatele internaționale ratificate de statul în cauză [*Streletz, Kessler și Krenz împotriva Germaniei* (MC), pct. 90-106], precum și la dreptul internațional cutumiar [pentru legile și cutumele internaționale de război, a se vedea *Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 186, 213, 227, 237 și 244; pentru noțiunea de „crimă împotriva umanității”, a se vedea *Korbely împotriva Ungariei* (MC), pct. 78-85; pentru noțiunea de „genocid”, a se vedea *Vasiliauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 171-175 și 178], chiar dacă acest drept nu a făcut obiectul unei publicări oficiale [*Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 237].

D. Noțiunea de „pedeapsă”

1. Aspecte generale

11. Noțiunea de „pedeapsă” prevăzută la art. 7 § 1 din Convenție are, de asemenea, o sferă de aplicare autonomă [*G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei* (fond) (MC), pct. 210]. Curtea trebuie, pentru a face efectivă protecția conferită prin această dispoziție, să rămână liberă să treacă dincolo de aparențe și să aprecieze dacă o anumită măsură se transpune în fond într-o „pedeapsă” în sensul acestei dispoziții. Punctul de plecare pentru orice apreciere a existenței unei „pedepse” constă în a determina dacă măsura în cauză a fost dispusă în urma unei condamnări pentru o „infrațiune”. Acest criteriu nu este totuși decât un criteriu printre altele; lipsa unei asemenea condamnări de către instanțele interne nu este suficientă pentru a exclude existența unei „pedepse” în sensul art. 7 [*G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei* (fond) (MC), pct. 215-219].

12. Alte elemente pot fi considerate relevante în acest sens: natura și scopul măsurii în cauză (mai cu seamă scopul de aplicare a legii), calificarea acesteia în dreptul intern, procedurile asociate adoptării și executării sale, precum și gravitatea acesteia [*G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei* (fond) (MC), pct. 211; *Welch împotriva Regatului Unit*, pct. 28; *Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), pct. 82]. Gravitatea măsurii nu este însă decisivă în sine, din moment ce numeroase măsuri fără caracter penal de natură preventivă pot avea un impact considerabil asupra persoanei respective [*ibidem*; *Van der Velden împotriva Țărilor de Jos* (dec.)].

13. În aplicarea acestor criterii, Curtea a considerat, în special, că următoarele măsuri constituie „pedepse”:

- o ordonanță de confiscare a produsului unei infrațiuni ca urmare a unei condamnări, având în vedere scopul de aplicare a legii, dincolo de natura sa preventivă și reparatorie (*Welch împotriva Regatului Unit*, pct. 29-35, privind confiscarea produsului traficului de droguri);
- lipsirea de libertate, menită să garanteze plata unei amenzi, aplicată debitorului care nu a demonstrat că este insolubil (*Jamil împotriva Franței*, pct. 32);
- o amendă administrativă în domeniul urbanismului echivalentul a 100% din valoarea lucrării construite abuziv, amendă al cărei scop era atât preventiv, cât și represiv [*Valico SLR*

împotriva Italiei (dec.);

- confiscarea unor terenuri pe motivul lotizării abuzive dispusă de instanța penală ca urmare a unei achitări, vizând în cea mai mare parte pedepsirea pentru a evita repetarea încălcării legii și având deci în același timp un caracter preventiv și represiv [*Sud Fondi srl și alții împotriva Italiei* (dec.); *Varvara împotriva Italiei*, pct. 22 și 51]; confiscarea unor terenuri pentru lotizare ilicită pronunțată de instanța penală în urma încetării procesului penal ca urmare a intervenției prescripției în ceea ce privește confiscarea impusă în urma încetării procesului penal ca urmare a intervenției prescripției ori în lipsa oricărei participări la procesul penal [*G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei* (fond) (MC), pct. 212-233];
- arestarea preventivă dispusă de o instanță de judecată competentă ca urmare a unei condamnări pentru infracțiuni grave, având în vedere natura sa în același timp preventivă și represivă, regimul executării acesteia într-un penitenciar obișnuit, precum și durata sa nelimitată (*M. împotriva Germaniei*, pct. 123-133; *Jendrowiak împotriva Germaniei*, pct. 47; *Glien împotriva Germaniei*, pct. 120-130; a contrario, *Bergmann împotriva Germaniei*, pct. 153-182, privind arestarea preventivă a reclamantului în vederea tratamentului terapeutic într-un centru specializat);
- înlocuirea pedepsei cu închisoarea cu o expulzare asociată cu interzicerea intrării pe teritoriul țării pe o durată de 10 ani (*Gurguchiani împotriva Spaniei*, pct. 40);
- pedeapsa accesorie a interzicerii permanente a exercitării profesiei pronunțată de instanța de judecată competentă (*Gouarré Patte împotriva Andorrei*, pct. 30).

14. În schimb, au fost excluse din noțiunea de „pedeapsă“:

- măsurile de siguranță (în special spitalizarea din oficiu) stabilite pentru o persoană care nu răspunde penal (*Berland împotriva Franței*, pct. 39-47);
- înregistrarea unei persoane în evidența judiciară sau a poliției cu autori de infracțiuni sexuale sau violente, având un scop preventiv și de descurajare [*Adamson împotriva Regatului Unit* (dec); *Gardel împotriva Franței*, pct. 39-47];
- colectarea și păstrarea de către autorități a probelor de ADN de la persoanele condamnate [*Van der Velden împotriva Țărilor de Jos* (dec.)];
- arestarea cu scopul de a împiedica o persoană să desfășoare activități care aduc prejudicii menținerii liniștii și ordinii publice, dat fiind caracterul său preventiv [*Lawless împotriva Irlandei (nr. 3)*, pct. 19];
- interzicerea intrării pe teritoriul țării (pronunțată ca pedeapsă complementară la o pedeapsă cu închisoarea) ca urmare a unei condamnări penale, asimilată unei măsuri dispuse de poliție [*Renna împotriva Franței*, decizia Comisiei; a se vedea, *mutatis mutandis* și în raport cu latura penală a art. 6 § 1, *Maaouia împotriva Franței* (MC), pct. 39];
- măsura administrativă a expulzării sau a interzicerii intrării pe teritoriul țării [*Vikulov și alții împotriva Letoniei* (dec.); *C.G. și alții împotriva Bulgariei* (dec.)];
- transferul unei persoane condamnate într-o altă țară, în aplicarea Protocolului adițional la Convenția Consiliului Europei privind transferul persoanelor condamnate, măsură al cărei obiectiv este să favorizeze reintegrarea socială a persoanei condamnate în țara sa de origine [*Szabó împotriva Suediei* (dec.); *Giza împotriva Poloniei* (dec.), pct. 30, în ceea ce privește predarea unei persoane condamnate în baza Deciziei-cadru a Uniunii Europene privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre];
- măsura preventivă de confiscare a bunurilor bazată pe suspiciunea de apartenență la organizații de tip mafiot, măsură a cărei impunere nu era condiționată de o condamnare penală prealabilă (*M. împotriva Italiei*, decizia Comisiei);
- măsura supravegherii speciale a poliției sau arestul la domiciliu al unei persoane periculoase cu scopul de a împiedica comiterea unor infracțiuni [*Mucci împotriva Italiei*, decizia Comisiei; *Raimondo împotriva Italiei*, pct. 43, în ceea ce privește latura penală a art. 6 § 1)];

- măsura confiscării pronunțată în cadrul unor proceduri penale îndreptate împotriva terților [*Yildirim împotriva Italiei* (dec.); *Bowler International Unit împotriva Franței*, pct. 65-68];
- revocarea mandatului parlamentar al unui deputat și declararea neeligibilității sale ca urmare a dizolvării unui partid politic [*Sobaci împotriva Turciei* (dec.)];
- demiterea și declararea neeligibilității președintelui, pronunțată în urma procedurii de *impeachment* pentru încălcarea gravă a Constituției [*Paksas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 65-68];
- suspendarea drepturilor de pensie unui funcționar public în urma unei proceduri disciplinare [*Haioun împotriva Franței* (dec.)];
- o sancțiune de trei weekenduri de izolare disciplinară în penitenciar (*A. împotriva Spaniei*, decizia Comisiei; *Payet împotriva Franței*, pct. 94-100, din perspectiva laturii penale a art. 6);
- izolarea socială a unui deținut ca rezultat al unei situații practice, și anume faptul că reclamantul era singurul deținut din penitenciar, situație considerată de Curte ca o măsură extraordinară pentru care nu se putea aștepta în mod rezonabil ca un stat să prevadă în detaliu în legislația sa regimul care trebuie aplicat [*Öcalan împotriva Turciei (nr. 2)*, pct. 187];
- reevaluarea impozitului în urma pierderii unui regim fiscal preferențial, fără nicio penalitate în sarcina reclamantei [*Société Oxygène Plus împotriva Franței* (dec.), pct. 40-51].

2. Distincția dintre dreptul penal material și dreptul procedural

15. Curtea a precizat că normele cu privire la retroactivitate prevăzute de art. 7 din Convenție nu se aplică decât dispozițiilor care definesc infracțiunile și pedepsele prevăzute pentru sancționarea acestora. În principiu, acestea nu se aplică legilor de procedură, a căror aplicare imediată, conform principiului *tempus regit actum*, a fost considerată rezonabilă de către Curte [*Scoppola împotriva Italiei (nr. 2)* (MC), pct. 110, cu trimiterile citate la cauze referitoare la art. 6 din Convenție: a se vedea, de exemplu, normele în materie de declarații ale martorilor, descrise ca „norme de procedură” în *Bosti împotriva Italiei* (dec.), pct. 55], sub rezerva lipsei caracterului arbitrar [*Morabito împotriva Italiei* (dec.)]. Cu toate acestea, atunci când o dispoziție descrisă ca procedurală în dreptul intern are o influență asupra severității pedepsei care trebuie aplicată, Curtea consideră această dispoziție ca „drept penal material”, căreia i se aplică ultima frază din art. 7 § 1 [*Scoppola împotriva Italiei (nr.2)* (MC), pct. 110-113, privind o dispoziție din Codul de procedură penală consacrată severității pedepsei care trebuie aplicată atunci când procesul s-a derulat conform procedurii simplificate].

16. În ceea ce privește, în special, prescripția, Curtea a considerat că art. 7 nu împiedică aplicarea imediată la procedurile în desfășurare a legilor care prelungesc termenele de prescripție, din moment ce faptele imputate nu s-au prescris niciodată (*Coëme și alții împotriva Belgiei*, pct. 149), și în lipsa caracterului arbitrar [*Previti împotriva Italiei* (dec.), pct. 80-85]. Astfel, Curtea a stabilit că normele în materie de prescripție sunt legi de procedură, în măsura în care acestea nu definesc infracțiunile și pedepsele, și că pot fi interpretate ca impunând o simplă condiție prealabilă pentru examinarea cauzei [*ibidem*, pct. 80; *Borcea împotriva României* (dec), pct. 64]. De asemenea, atunci când faptele penale pentru care persoana a fost condamnată sunt sancționate de dreptul internațional, aspectul termenului de prescriere aplicabil trebuie să fie soluționat având în vedere dreptul internațional relevant la acel moment [*Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 229-233, unde Curtea a constatat că dreptul internațional relevant la momentul faptelor nu stabilea niciun termen de prescripție pentru crimele de război, considerând, prin urmare, că urmărirea penală îndreptată împotriva reclamantului nu fusese niciodată prescrisă; a se compara cu *Kolk și Kislyiy împotriva Estoniei* (dec.) și *Penart împotriva Estoniei* (dec.), unde Curtea a afirmat că sunt imprescriptibile crimele împotriva umanității].

3. „Pedeapsă” trebuie să fie deosebită de executarea sa

17. Curtea a stabilit o distincție între o măsură care constituie o „pedeapsă” și o măsură referitoare la „executarea” sau la „aplicarea” pedepsei. În cazul în care natura și scopul unei măsuri se referă la reducerea unei pedepse sau la o schimbare în regimul liberării condiționate, această măsură nu face parte integrantă din „pedeapsă” în sensul art. 7 [pentru acordarea de reduceri de pedeapsă, a se vedea *Grava împotriva Italiei*, pct. 49, și *Kafkaris împotriva Ciprului* (MC), pct. 151; pentru modificarea legislativă a condițiilor liberării condiționate, a se vedea *Hogben împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, și *Uttley împotriva Regatului Unit* (dec.); pentru diferențele dintre regimul liberării condiționate în cauze ce privesc transferul persoanelor condamnate, a se vedea *Ciok împotriva Poloniei* (dec.), pct. 33-34]. Aspectele legate de existența, de modalitățile de executare, ca și de motivarea unui regim de punere în libertate țin de competența recunoscută statelor contractante ale Convenției de a-și decide propria politică penală [*Kafkaris împotriva Ciprului* (MC), pct. 151]. Neaplicarea unei legi de amnistiere la o condamnare deja definitivă nu se încadrează la art. 7 [*Montcornet de Caumont împotriva Franței* (dec.)].

18. Cu toate acestea, distincția dintre o măsură care constituie o „pedeapsă” și o măsură referitoare la „executarea” unei pedepse nu este întotdeauna clară în practică. Astfel, Curtea a admis că modul în care un regulament de organizare și funcționare a unui penitenciar referitor la modalitățile de executare a pedepselor a fost înțeles și aplicat în raport cu pedeapsa în cauză depășea simpla executare și privea, prin urmare, durata pedepsei [*Kafkaris împotriva Ciprului* (MC), pct. 148, cu privire la o pedeapsă cu detențiunea pe viață]. De asemenea, prelungirea arestării preventive de către instanțele competente cu aplicarea pedepselor, în temeiul unei legi intrate în vigoare după ce reclamantul a săvârșit infracțiunea, reprezintă o „pedeapsă suplimentară” și nu privește, prin urmare, numai executarea pedepsei (*M. împotriva Germaniei*, pct. 135).

19. În această privință, Curtea a subliniat că termenul „aplicat” menționat în cea de-a doua teză de la art. 7 § 1 nu poate fi interpretat ca excluzând din domeniul de aplicare a acestei dispoziții toate măsurile ce pot surveni ulterior pronunțării „pedepsei” [*Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), pct. 88]. În consecință, în cazul în care unele măsuri luate ulterior pronunțării unei pedepse definitive sau în timpul executării acesteia duc la redefinirea sau la modificarea întinderii „pedepsei” aplicate, aceste măsuri trebuie să intre sub incidența interdicției retroactivității pedepselor consacrată de art. 7 § 1 in fine din Convenție (*ibidem*, pct. 89). Pentru a se pronunța asupra chestiunii dacă o măsură luată în timpul executării unei pedepse vizează numai modalitățile de executare a acesteia sau, din contră, afectează durata acesteia, Curtea trebuie să cerceteze în fiecare caz în parte ce anume implică în realitate, în dreptul intern, „pedeapsa” stabilită sau, cu alte cuvinte, care este natura intrinsecă a acesteia (*ibidem*, pct. 90). De exemplu, aplicarea unei schimbări de jurisprudență cu privire la modalitățile de acordare a reducerii pedepsei a fost considerată de către Curte ca ducând la redefinirea duratei unei pedepse, în măsura în care această aplicare avusese ca efect modificarea în defavoarea persoanei condamnate a duratei pedepsei aplicate (*ibidem*, pct. 109-110 și 117, privind o pedeapsă de 30 de ani de închisoare care, prin efectul unei schimbări de jurisprudență, nu mai era susceptibilă de nicio reducere a pedepsei pentru munca efectuată în detenție). A se vedea, de asemenea, stabilirea unei pedepse contopite pentru mai multe condamnări pronunțate de instanțele de judecată (*Koprivnikar împotriva Sloveniei*, pct. 50-52).

4. Legături cu alte dispoziții din Convenție sau din protocoalele sale

20. Dincolo de legăturile evidente cu latura penală a art. 6 § 1 și cu noțiunea de „acuzare în materie penală” (a se vedea supra, pct. 5 și *Bowler International Unit*, pct. 66-67), descrierea „pedepsei” în sensul art. 7 din Convenție este, de asemenea, relevantă pentru a determina aplicabilitatea principiului *non bis in idem*, consacrat la art. 4 din Protocolul nr. 7 [*Serguei Zolotoukhine împotriva Rusiei* (MC), pct. 52-57, în ceea ce privește noțiunea de procedură penală]. Noțiunea de pedeapsă nu poate avea accepții diferite conform dispozițiilor Convenției (*Göktan împotriva Franței*, pct. 48;

Zaicevs împotriva Letoniei, pct. 53, în ceea ce privește raporturile dintre latura penală a art. 6 § 1 din Convenție și noțiunea de „infracțiune” prevăzută la art. 2 din Protocolul nr. 7).

III. Principiul legalității infracțiunilor și a pedepselor

21. Conform art. 7 din Convenție, este necesar să existe un temei legal pentru condamnare și pentru aplicarea pedepsei. Sarcina Curții este aceea de a se asigura că, la momentul în care acuzatul a săvârșit fapta pentru care a fost trimis în judecată și condamnat, exista o dispoziție legală care pedepsea fapta și că pedeapsa aplicată nu depășește limitele stabilite de dispoziția respectivă [*Coëme și alții împotriva Belgiei*, pct. 145; *Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), pct. 80].

22. Ținând seama de caracterul subsidiar al sistemului Convenției, nu este de competența Curții să se pronunțe cu privire la erorile de fapt sau de drept pretins comise de o instanță, decât dacă și în măsura în care acestea ar fi putut să încalce drepturile și libertățile protejate de Convenție [*Streletz, Kessler și Krenz împotriva Germaniei* (MC), pct. 49; *Vasiliauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 160], și dacă aprecierea instanțelor naționale este în mod vădit arbitrară [*Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 189]. Deși Curtea nu are competența de a se substitui instanțelor interne în aprecierea și în încadrarea juridică a faptelor sau de a se pronunța asupra răspunderii penale individuale a reclamantului [*ibidem*, pct. 187; *Rohlena împotriva Republicii Cehe* (MC), pct. 51], atribuția sa în privința art. 7 § 1 este să verifice dacă, la momentul respectiv, condamnarea și pedeapsa impuse reclamantului aveau o bază legală. În special, trebuie să se asigure de faptul că rezultatul la care au ajuns instanțele interne competente este în conformitate cu art. 7 din Convenție. Să acorzi o competență de control mai mică Curții ar însemna să lipsești art. 7 de substanță [*ibidem*, pct. 52; *Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 198; *Vasiliauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 161].

23. De altfel, principiul legalității impune ca inculpatului să nu i se aplice o pedeapsă mai grea decât este prevăzută pentru infracțiunea pentru care este condamnat. Astfel, în conformitate cu art. 7, Curtea poate sancționa o eroare comisă de instanțele naționale în determinarea *quantumului* pedepsei pronunțate, luând în considerare pedeapsa aplicabilă persoanei în cauză în circumstanțele atenuante avute în vedere de aceste instanțe (*Gabbari Moreno împotriva Spaniei*, pct. 22-34). Aplicarea prin analogie a unei pedepse poate, de asemenea, duce la încălcarea principiului „*nulla poena sine lege*” consacrat la art. 7 [*Başkaya și Okçuoğlu împotriva Turciei* (MC), pct. 42-43, în ceea ce privește pedeapsa cu închisoarea aplicată unui editor, în conformitate cu dispoziția aplicabilă redactorilor-șefi].

24. Principiul legalității infracțiunilor și a pedepselor presupune ca infracțiunile și pedepsele care le sancționează trebuie să fie clar definite prin lege (a se vedea supra pct. 7-9, privind noțiunea de „drept” sau „lege”). Noțiunea de „lege” în sensul art. 7, cum este prevăzută în alte articole ale Convenției (de exemplu, art. 8-11), implică anumite condiții calitative, în special cele de accesibilitate și de previzibilitate [*Cantoni împotriva Franței*, pct. 29; *Kafkaris împotriva Ciprului* (MC), pct. 140; *Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), pct. 91; *Perinçek împotriva Elveției* (MC), pct. 134]. Aceste condiții calitative trebuie îndeplinite atât pentru definirea unei infracțiuni (*Jorgic împotriva Germaniei*, pct. 103-114) cât și pentru pedeapsa pe care aceasta o implică sau pentru durata pedepsei (*Kafkaris împotriva Ciprului* (MC), pct. 150; *Camilleri împotriva Maltei*, pct. 39-45, referitor la previzibilitatea standardelor de pedepse aplicabile, care depind în întregime de alegerea instanței de judecată competente de către procuror și nu de criterii stabilite de lege). Lipsa „calității legii” privind definiția infracțiunii sau pedeapsa aplicabilă duce la încălcarea art. 7 din Convenție [*Kafkaris împotriva Ciprului* (MC), pct. 150 și 152].

A. Accesibilitate

25. La nivelul accesibilității, Curtea verifică dacă „legea” penală care a stat la baza condamnării în litigiu era suficient de accesibilă reclamantului, și anume dacă era publicată [în ceea ce privește accesibilitatea jurisprudenței interne care interpretează un articol din lege, a se vedea *Kokkinakis împotriva Greciei*, pct. 40, și *G. împotriva Franței*, pct. 25; în ceea ce privește accesibilitatea unui decret, a se vedea *Custers, Deveaux și Turk împotriva Danemarcei* (dec.), pct. 82]. Atunci când condamnarea are ca unic temei un tratat internațional ratificat de statul pârât, Curtea poate verifica dacă tratatul internațional a fost transpus în legislația națională și dacă a făcut obiectul unei publicări oficiale [privitor la Convențiile de la Geneva, a se vedea *Korbely împotriva Ungariei* (MC), pct. 74-75]. Curtea poate, de asemenea, să examineze accesibilitatea incriminării în litigiu având în vedere dreptul internațional cutumiar aplicabil [pentru o rezoluție a Adunării generale a Națiunilor Unite de condamnare a genocidului chiar înainte de intrarea în vigoare a Convenției din 1948 pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, a se vedea *Vasiliauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 167-168; pentru o examinare coroborată a accesibilității și a previzibilității unei incriminări pentru crime de război în lumina legilor și a cutumelor internaționale ale războiului - care nu a făcut obiectul unei publicări oficiale -, a se vedea *Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 234-239 și 244].

B. Previzibilitate

1. Aspecte generale

26. Justițiabilul trebuie să poată ști, pornind de la formularea dispoziției relevante și, după caz, cu ajutorul interpretării ei de către instanțe sau beneficiind de asistență judiciară, ce fapte și omisiuni angajează răspunderea sa penală și ce pedeapsă riscă pentru acestea [*Cantoni împotriva Franței*, pct. 29; *Kafkaris împotriva Ciprului* (MC), pct. 140; *Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), pct. 79]. Noțiunea de „asistență judiciară” se referă la posibilitatea de a beneficia de sfaturile unui avocat [*Chauvy și alții împotriva Franței* (dec.)] sau ale unui jurist [*Jorgic împotriva Germaniei*, pct. 113].

27. Rezultă că, în principiu, nu poate exista o „pedeapsă” în sensul art. 7 decât dacă a fost stabilit un element al răspunderii personale a autorului infracțiunii. Într-adevăr, există o corelație între gradul de previzibilitate al unei norme penale și gradul de răspundere personală a autorului infracțiunii. Pentru a impune o sancțiune, art. 7 solicită o legătură de natură intelectuală care permite să identifice cu precizie un element de răspundere în conduita autorului material al infracțiunii [*G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei* (fond) (MC), pct. 242 și 246]. Pot exista totuși anumite forme de răspundere obiectivă care funcționează prin intermediul prezumpțiilor de răspundere, cu condiția ca acestea să respecte Convenția și în special art. 6 § 2 (*ibidem*, pct. 243).

28. Tocmai din cauza caracterului general al legilor, textul acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Multe dintre acestea, din cauza necesității de a evita o rigiditate excesivă și de a se adapta la schimbările de situație, folosesc, în mod inevitabil, formule mai mult sau mai puțin imprecise, a căror interpretare și aplicare depind de practică [*Kokkinakis împotriva Greciei*, pct. 40, cu privire la definiția infracțiunii de „prozelitism”; *Cantoni împotriva Franței*, pct. 31, privind definiția legală pentru „produs medicamentos”). Utilizarea tehnicii legislative a „categoriilor” lasă adesea zone de umbră la frontierele definiției. În sine, aceste îndoieli privind cazurile limită nu sunt suficiente pentru ca o dispoziție să fie incompatibilă cu art. 7, în măsura în care aceasta se dovedește suficient de clară în marea majoritate a cazurilor (*ibidem*, pct. 32). În schimb, folosirea unor noțiuni și a unor criterii prea vagi în interpretarea unei dispoziții legislative poate face această dispoziție legislativă incompatibilă cu cerințele de claritate și de previzibilitate în ceea ce privește efectele (*Liivik împotriva Estoniei*, pct. 96-104).

29. Sfera de aplicare a noțiunii de previzibilitate depinde în mare măsură de conținutul textului despre care este vorba, de domeniul pe care îl acoperă, precum și de numărul și de calitatea destinatarilor săi [*Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 235; *Cantoni împotriva Franței*, pct. 35].

Previzibilitatea legii nu se opune ca persoana în cauză să recurgă la sfaturile unor experți pentru a evalua, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele care ar putea să decurgă dintr-un act determinat (*ibidem*). Acest lucru este valabil în special în privința profesioniștilor, obișnuiți să dea dovadă de mare prudență în exercitarea meseriei lor. De asemenea, este de așteptat ca aceștia să aibă grijă, în special, să evalueze riscurile pe care activitatea în cauză le implică [*ibidem*; *Pessino împotriva Franței*, pct. 33; *Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 235]. Astfel, de exemplu, Curtea a constatat că administratorul unui supermarket ar fi trebuit să știe, cu ajutorul unei consilieri adecvate, că exista un risc real de a fi urmărit penal pentru desfășurarea ilegală a activității farmaceutice (*Cantoni împotriva Franței*, pct. 35). Curtea a ajuns la o concluzie similară pentru condamnările privind următoarele persoane: directorii unei societăți de distribuție a țigaretelor, pentru adăugarea unei mențiuni neprevăzute de lege pe pachetele de țigarette comercializate [*Delbos și alții împotriva Franței* (dec.)]; directorul publicației unei societăți de comunicații audiovizuale, pentru infracțiunea de calomnie asupra unui funcționar public, pentru afirmații care făcuseră obiectul unei „stabiliri prealabile” înainte de difuzării (*Radio France și alții împotriva Franței*, pct. 20); administratorul unei societăți de vânzare a suplimentelor alimentare, pentru comercializarea unui produs care conținea un aditiv interzis [*Ooms împotriva Franței* (dec.)]; autorul, editorul și editura unei lucrări pentru infracțiunea de calomnie [*Chauvy și alții împotriva Franței* (dec.)], având în vedere calitatea de profesioniști în publicare a editorului și a editurii, care ar fi putut atrage atenția autorului asupra riscului anchetei penale]; un avocat pentru exercitarea fără autorizație a activității de intermediar în vederea adopției de copii [*Stoica împotriva Franței* (dec.)], dat fiind statutul său de avocat specializat în dreptul familiei]; activiștii Greenpeace pentru intrarea ilegală într-o zonă de apărare militară din Groenlanda [*Custers, Deveaux și Turk împotriva Danemarcei* (dec.), pct. 95-96]; oameni politici cu poziții înalte în aparatul de stat din RDG, condamnați ca fiind autori intelectuali ai uciderii intenționate a unor germani din Est care încercaseră să părăsească RDG între 1971 și 1989 trecând frontiera dintre cele două state germane [*Streletz, Kessler și Krenz împotriva Germaniei* (MC), pct. 78]; un grănicer al RDG, pentru uciderea unei persoane care încercase să treacă frontiera dintre cele două state germane în 1972, chiar dacă acesta îndeplinea ordinele superiorilor săi [*K.-H.W. împotriva Germaniei* (MC), pct. 68-81]; și un comandant din armata sovietică, pentru conducerea unei unități de partizani roșii în cursul unei expediții de pedeapsă împotriva unor preținși colaboratori din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, ale cărei riscuri ar fi trebuit evaluate cu o grijă deosebită [*Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 235-239]. Cu privire la simplii soldați din armată, Curtea a precizat că aceștia nu se pot conforma complet și orbește unor ordine care încalcă în mod flagrant nu numai propriile principii legale ale țării lor, ci și drepturile omului la nivel internațional, mai ales dreptul la viață, valoarea supremă pe scara drepturilor omului [*ibidem*, pct. 236; *K.-H.W. împotriva Germaniei* (MC), pct. 75].

30. Previzibilitatea trebuie apreciată din unghiul persoanei condamnate (după caz, după ce a beneficiat de asistență juridică) și în momentul săvârșirii faptelor pentru care a fost condamnat [a se vedea, cu toate acestea *Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), pct. 112 și 117, cu privire la previzibilitatea modificării duratei pedepsei aplicate în momentul în care au fost pronunțate condamnările reclamantei, adică după comiterea infracțiunilor].

31. Atunci când o condamnare se întemeiază numai pe dreptul internațional sau atunci când trimite la principiile de drept internațional, Curtea examinează previzibilitatea condamnării în lumina normelor din dreptul internațional aplicabile în perioada relevantă, inclusiv dreptul internațional convențional [de exemplu, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice în cazul RDG în *Streletz, Kessler et Krenz împotriva Germaniei* (MC), pct. 90-10; sau Convenția din 1948 pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid în cazul Germaniei în *Jorgic împotriva Germaniei*, pct. 106] și/sau dreptul cutumiar [a se vedea definiția pentru genocid dată de dreptul internațional cutumiar în 1953 în *Vasiliauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 171-175; legi și cutume de război în 1944 în *Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 205-227; dreptul internațional cutumiar de interdicere a utilizării gazului muștar în conflictele internaționale în *Van Anraat împotriva Țărilor de Jos* (dec.)],

pct. 86-97].

2. Interpretarea judiciară: clarificarea normelor de drept

32. În orice sistem juridic, oricât de clar ar fi formulată o dispoziție legislativă, inclusiv o dispoziție de drept penal, în mod inevitabil există un element de interpretare judiciară. Funcția decizională acordată instanțelor servește tocmai la îndepărtarea îndoielilor ce ar putea exista în privința interpretării normelor [*Kafkaris împotriva Ciprului* (MC), pct. 141]. În tradiția juridică a statelor părți la Convenție este consacrat faptul că jurisprudența, ca sursă de drept, contribuie în mod necesar la evoluția progresivă a dreptului penal. Art. 7 din Convenție nu poate fi interpretat ca interzicând clarificarea progresivă a normelor privind răspunderea penală prin interpretarea judiciară a fiecărei cauze în parte, cu condiția ca rezultatul să fie concordant cu substanța infracțiunii și previzibil în mod rezonabil [*S.W. împotriva Regatului Unit*, pct. 36; *Streletz, Kessler și Krenz împotriva Germaniei* (MC), pct. 50; *Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 185].

33. Previzibilitatea interpretării jurisprudențiale privește, în mod egal, elementele constitutive ale infracțiunii (*Pessino împotriva Franței*, pct. 35-36; *Dragotoni și Militaru-Pidhorni împotriva României*, pct. 43-47; *Dallas împotriva Regatului Unit*, pct. 72-77) și pedeapsa aplicabilă [*Alimuçaj împotriva Albaniei*, pct. 154-162; *Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), pct. 111-117]. Atunci când Curtea concluzionează că lipsește previzibilitatea unei condamnări/infracțiuni, aceasta nu va mai examina dacă sancțiunea aplicată era în sine prevăzută de lege în sensul art. 7 (*Plechkov împotriva României*, pct. 75). Interpretarea aspectelor strict procedurale nu are nicio incidență asupra previzibilității infracțiunii și nu ridică, astfel, nicio problemă din perspectiva art. 7 (*Khodorkovskiy și Lebedev împotriva Rusiei*, pct. 788-790, privitor la o pretinsă piedică procedurală în calea acuzării).

34. În ceea ce privește compatibilitatea interpretării judiciare dată de instanțele interne cu substanța infracțiunii, Curtea trebuie să verifice dacă interpretarea era în conformitate cu textul dispoziției din legea penală în cauză citită în contextul său și dacă interpretarea nu era nerezonabilă (a se vedea, printre multe altele, *Jorgic împotriva Germaniei*, pct. 104-108, în ceea ce privește infracțiunea de genocid).

35. În ceea ce privește le caracterul previzibil în mod rezonabil al interpretării judiciare, Curtea trebuie să examineze dacă reclamantul putea prevedea în mod rezonabil la momentul faptelor, la nevoie cu ajutorul unui jurist, că risca să fie acuzat și condamnat pentru infracțiunea în cauză (*Jorgic împotriva Germaniei*, pct. 109-113) și să i se aplice pedeapsa prevăzută în acest caz. Curtea trebuie să verifice, în special, dacă interpretarea judiciară a legii penale se limitează la a urma o tendință vizibilă în evoluția jurisprudenței instanțelor (*S.W. împotriva Regatului Unit* și *C.R. împotriva Regatului Unit*, în ceea ce privește un viol și o tentativă de viol a doi bărbați asupra soțiilor lor, în care Curtea a reținut că natura înjosoare în esență a violului era atât de evidentă încât încadrarea penală dată de instanțele britanice trebuia să fie calificată drept previzibilă și conformă cu obiectivele fundamentale ale Convenției, „a cărei esență însăși este respectarea demnității și a libertății umane”) sau dacă instanțele interne au efectuat un reviriment jurisprudențial care nu putea fi prevăzut de către persoana în cauză (*Pessino împotriva Franței*, pct. 36; *Dragotoni și Militaru-Pidhorni împotriva României*, pct. 44; *Del Río Prada împotriva Spaniei*, pct. 111-117). Pentru a evalua previzibilitatea unei interpretări judiciare, nu trebuie să se acorde o importanță determinantă absenței unor precedente jurisprudențiale comparabile (*K.A. și A.D. împotriva Belgiei*, pct. 55-58, privind anumite practici sadomasochiste care au dus la o condamnare pentru loviri sau alte violențe, și al căror caracter violent și rar a fost subliniat de către Curte; a se vedea, de asemenea *Soros împotriva Franței*, pct. 58). Atunci când instanțele interne trebuie să interpreteze o dispoziție a legii penale pentru prima dată, o interpretare a întinderii unei infracțiuni aflate în concordanță cu substanța infracțiunii trebuie, în principiu, să fie considerată ca previzibilă (*Jorgic împotriva Germaniei*, pct. 109, în care reclamantul a fost prima persoană condamnată de genocid în temeiul unei dispoziții din Codul penal). Chiar o interpretare nouă a întinderii unei infracțiuni existente poate fi previzibilă în mod

rezonabil în lumina art. 7, cu condiția ca aceasta să fie rezonabilă din perspectiva dreptului intern și concordantă cu substanța infracțiunii (a se vedea, pentru o interpretare nouă a noțiunii de fraudă fiscală, *Khodorkovskiy și Lebedev împotriva Rusiei*, pct. 791- 821, în care Curtea a reținut că legislația fiscală penală poate fi suficient de flexibilă pentru a se adapta la situațiile noi fără să devină însă imprevizibilă).

36. Deși Curtea poate acorda atenție interpretării legii dată de doctrina din perioada relevantă, mai cu seamă atunci când aceasta merge în același sens cu jurisprudența (*K.A. și A.D. împotriva Belgiei*, pct. 59; *Alimuçaj împotriva Albaniei*, pct. 158-160), faptul că doctrina interpretează liber un text de lege nu poate înlocui existența unei jurisprudențe (*Dragotoniu și Militaru-Pidhorni împotriva României*, pct. 26 și 43).

37. Dacă, în anumite cazuri, o îndelungă toleranță a autorităților față de anumite comportamente totuși inacceptabile din punct de vedere penal poate duce la o dezincriminare de facto a respectivului comportament, simplul fapt că alte persoane nu au fost urmărite penal sau condamnate nu poate să excludă angajarea răspunderii penale a persoanei în cauză condamnate sau să facă imprevizibilă condamnarea acesteia din perspectiva art. 7 (*Khodorkovskiy și Lebedev împotriva Rusiei*, pct. 816-820).

38. Atunci când instanțele interne interpretează dispoziții din legislația națională provenite din dreptul internațional public, acestea trebuie să decidă cu privire la interpretarea pe care doresc să o adopte în dreptul intern, cu condiția ca interpretarea să fie concordantă cu substanța infracțiunii și previzibilă în mod rezonabil la momentul faptelor (a se vedea, de exemplu, noțiunea mai largă de genocid reținută de instanțele germane și respinsă ulterior de alte instanțe internaționale, cum ar fi Curtea Internațională de Justiție, în *Jorgic împotriva Germaniei*, pct. 103-116).

39. Curtea sancționează, din perspectiva previzibilității, orice interpretare extinsă a legii penale în defavoarea acuzatului (*in malam partem*), atât atunci când această interpretare rezultă dintr-un reviriment imprevizibil al jurisprudenței [*Dragotoniu și Militaru-Pidhorni împotriva României*, pct. 39-48] sau constituie o interpretare prin analogie care nu poate fi considerată compatibilă cu substanța infracțiunii (de exemplu, condamnarea pentru genocid în *Vasiliauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 179- 186] sau atunci când este vorba despre o interpretare extinsă și imprevizibilă a unei infracțiuni în defavoarea acuzatului, incompatibilă cu însăși esența infracțiunii (*Navalnyy împotriva Rusiei*, pct. 68). Din acest unghi, Curtea poate, de asemenea, sancționa condamnarea pentru o infracțiune care era rezultatul unei evoluții jurisprudențiale consolidate după comiterea faptelor atribuite (de exemplu, infracțiunea de concurs extern în asociație de tip mafiot în *Contrada împotriva Italiei (nr. 3)*, pct. 64- 76) sau condamnarea cu aplicarea unei dispoziții neclare a dreptului intern care face obiectul unor interpretări divergente (*Žaja împotriva Croației*, pct. 99-106). În această privință, o jurisprudență care prezintă incoerențe este lipsită de precizia necesară pentru a evita orice risc de arbitrar și pentru a permite fiecărei persoane să prevadă consecințele acțiunilor sale (*ibidem*, pct. 103).

40. Faptul că le revine membrilor unei curți cu jurați să aplice legislația penală în cauză faptelor deduse judecății nu înseamnă că această legislație devine imprevizibilă din perspectiva art. 7 [*Jobe împotriva Regatului Unit* (dec.)]. O legislație penală care conferă o putere discreționară unei curți cu jurați pentru a aplica legea la faptele din speță nu este în sine incompatibilă cu cerințele Convenției, cu condiția ca domeniul de aplicare a puterii discreționare și modul de exercitare să fie precizate cu suficientă claritate, pentru a garanta protecția individului împotriva arbitrariului (*O'Carroll împotriva Regatului Unit* (dec.), privind aprecierea de către curtea cu jurați a ceea ce constituie indecență).

3. Cazul special al succesiunii statelor

41. Noțiunea de interpretare judiciară se aplică evoluției progresive a jurisprudenței în același stat de drept și sub un regim democratic, însă își menține integral valoarea în cazul în care a existat o succesiune a două state. În ipoteza unei substituiri a suveranității unui stat cu alta pe un teritoriu sau

a unei schimbări de regim politic pe teritoriul național, Curtea a considerat legitim ca un stat de drept să trimită în judecată persoanele care s-au făcut vinovate de crime într-un regim anterior; în plus, nu se poate imputa instanțelor dintr-un astfel de stat, care au succedat celor existente anterior, faptul că aplică și interpretează dispozițiile legale în vigoare la vremea respectivă în lumina principiilor care reglementează un stat de drept [*Streletz, Kessler și Krenz împotriva Germaniei* (MC), pct. 79-83; *Vasiliauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 159]. Acest lucru este valabil mai ales atunci când problema în litigiu vizează dreptul la viață, valoare supremă în Convenție și pe scara drepturilor omului la nivel internațional, pe care statele contractante au obligația principală de a-l proteja în temeiul Convenției [*Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 241]. O practică de stat de a tolera sau a încuraja anumite acte declarate penale de instrumente juridice naționale sau internaționale, precum și sentimentul de impunitate pentru autorii lor, care rezultă de aici, nu împiedică urmărirea penală și condamnarea acestora [*Vasiliauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 158; *Streletz, Kessler și Krenz împotriva Germaniei* (MC), pct. 74 și 77-79]. Astfel, Curtea a constatat previzibilitatea condamnărilor conducătorilor politici și a unui grănicer al RDG pentru uciderea unor germani din Est care încercaseră să părăsească RDG trecând frontiera dintre cele două state germane, condamnări pronunțate de către instanțele germane după reunificare în temeiul legislației RDG [*ibidem*, pct. 77-89; *K.-H.W. împotriva Germaniei* (MC), pct. 68-91], precum și a condamnării unui comandant din armata sovietică pentru crime de război săvârșite în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, pronunțată de instanțele letone după declarațiile de independență ale Letoniei din 1990 și 1991 [*Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 240-241].

42. Curtea a considerat, de asemenea, că o condamnare în temeiul legislației Republicii Lituania restaurate era suficient de previzibilă și, prin urmare, în conformitate cu art. 7 din Convenție, în pofida faptului că Lituania nu fusese încă recunoscută ca stat independent la momentul faptelor (*Kuolelis, Bartosevicius și Burokevicius împotriva Lituaniei*, pct. 116-122, referitoare la condamnarea conducătorilor ramurii lituaniene a Partidului Comunist al URSS pentru participarea la activități subversive și antistatale în ianuarie 1991).

4. Cazul special al competenței universale a unui stat și legislația națională aplicabilă

43. Condamnarea de către instanțele naționale ale unui stat în temeiul legislației naționale a acestui stat poate viza acte comise de persoana în cauză într-un alt stat [*Jorgic împotriva Germaniei; Van Anraat împotriva Țărilor de Jos* (dec.)]. Problema competenței extrateritoriale sau universale a instanțelor naționale ale unui stat nu intră în sfera de aplicare a art. 7 [*Ould Dah împotriva Franței* (dec.)], ci a dreptului la o instanță stabilit de lege și consacrat la art. 6 § 1 și în sfera de aplicare a art. 5 § 1 a) din Convenție („detenție legală după condamnarea pronunțată de către o instanță competentă”) (*Jorgic împotriva Germaniei*, pct. 64- 72, referitoare la o condamnare pentru acte de genocid comise în Bosnia și Herțegovina).

44. Cu toate acestea, atunci când instanțele naționale ale unui stat pronunță o condamnare în temeiul competenței universale, aplicarea legislației naționale în defavoarea legislației statului în care au fost comise faptele poate fi examinată din perspectiva art. 7. De exemplu, într-o cauză care viza condamnarea unui ofițer mauritan de către instanțele franceze pentru acte de tortură și de barbarie comise în Mauritania (în baza Convenției Națiunilor Unite împotriva torturii), Curtea a considerat că aplicarea legislației penale franceze în defavoarea unei legi de amnistiere mauritane (introdusă înainte de începerea urmăririi penale) nu era incompatibilă cu principiul legalității [*Ould Dah împotriva Franței* (dec.)]. În acest scop, Curtea a considerat că „necesitatea imperioasă a interzicerii torturii și a trimiterii eventuale în judecată a persoanelor care încalcă această regulă universală, precum și exercitarea de către un stat semnatar a jurisdicției universale prevăzute de Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva torturii ar fi lipsite de esență dacă ar trebui să se păstreze numai competența jurisdicțională a acestui stat, fără a admite aplicabilitatea legislației relevante a statului respectiv. Fără nicio îndoială, a evita această legislație în favoarea unor decizii și a

unor legi circumstanțiale adoptate de statul unde au avut loc infracțiunile, acționând pentru a-și proteja propriii resortisanți sau, după caz, sub influența directă sau indirectă a autorilor infracțiunilor, pentru a-i disculpa, ar duce la paralizarea oricărei exercitări a competenței universale, și ar reduce la zero scopul urmărit de Convenția împotriva torturii.” Astfel, Curtea a reamintit că interzicerea torturii ocupă un loc primordial în toate instrumentele internaționale privind protecția drepturilor omului și consacră una dintre valorile fundamentale ale societăților democratice.

IV. Principiul neretroactivității legii penale

A. Aspecte generale

45. Art. 7 interzice în mod absolut aplicarea retroactivă a dreptului penal atunci când se face în dezavantajul persoanei în cauză [*Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), pct. 116; *Kokkinakis împotriva Greciei*, pct. 52]. Principiul neretroactivității legii penale se aplică atât dispozițiilor care definesc infracțiunile [*Vasiliauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 165-166], cât și celor care stabilesc pedepsele (*Jamil împotriva Franței*, pct. 34-36; *M. împotriva Germaniei*, pct. 123 și 135-137; *Gurguchiani împotriva Spaniei*, pct. 32-44). Chiar și după pronunțarea unei pedepse definitive sau în timpul executării acesteia, interzicerea retroactivității pedepselor împiedică legiuitorul, autoritățile administrative sau instanțele să redefinească retroactiv și în defavoarea condamnatului întinderea pedepsei impuse [*Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), pct. 89, privind o pedeapsă de 30 de ani de închisoare care, prin efectul unui revirement jurisprudențial, nu mai era susceptibilă de nicio reducere pentru munca depusă în detenție, deși, la momentul în care persoana în cauză a săvârșit infracțiunile, pedeapsa maximă de 30 de ani de închisoare trebuia înțeleasă ca o pedeapsă autonomă căreia i se aplicau reducerile pentru munca depusă în detenție].

46. Principiul neretroactivității este ignorat atunci când se aplică retroactiv dispoziții legislative unor fapte săvârșite înainte de intrarea în vigoare a acestor dispoziții. Se interzice extinderea domeniului de aplicare al infracțiunilor existente la faptele care, anterior, nu constituiau infracțiuni. Cu toate acestea, nu se consideră o încălcare a art. 7 atunci când acțiunile respective erau deja sancționate de Codul penal aplicabil la momentul faptelor - chiar dacă acestea erau sancționate numai ca circumstanțe agravante și nu ca o infracțiune distinctă - [*Ould Dah împotriva Franței* (dec.), cu condiția ca pedeapsa impusă să nu depășească maximumul prevăzut de acest cod] sau atunci când condamnarea persoanei în cauză se întemeiea pe dreptul internațional aplicabil la momentul relevant [*Vasiliauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 165-166, unde Curtea a examinat condamnarea reclamantului din perspectiva dreptului internațional în vigoare în 1953, după ce a constatat că dispozițiile din dreptul lituanian privind genocidul din 2003 au fost aplicate retroactiv; *Šimšić împotriva Bosniei și Herțegovinei* (dec.), fiind vorba despre crime împotriva umanității din 1992]. În această ultimă ipoteză, cu toate că autoritățile naționale pot adopta o definiție mai cuprinzătoare a unei infracțiuni decât cea enunțată de dreptul internațional (a se vedea supra, pct. 35), nu pot pronunța condamnări *retroactive* pe baza acestei noi definiții în privința unor fapte anterioare [a se vedea *Vasiliauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 181, pentru condamnarea pentru genocid a membrilor unui grup politic pentru acte săvârșite în 1953 în baza Codului penal din 2003].

47. În ceea ce privește severitatea pedepsei, Curtea se limitează la a verifica să nu fie aplicată o pedeapsă mai severă decât aceea care era aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii. Aspectele care se raportează la caracterul adecvat al unei pedepse ies din sfera de aplicare a art. 7 din Convenție. Curtea nu are competența de a decide care este durata încarcerării sau tipul pedepsei care se aplică pentru o anumită infracțiune [*Hummatov împotriva Azerbaidjanului* (dec.); *Hakkar împotriva Franței* (dec.); *Vinter și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 105]. Aspectele legate de proporționalitatea unei pedepse pot totuși să fie examinate din perspectiva art. 3 din Convenție

(*ibidem*, pct. 102, cu privire la noțiunea de pedeapsă „vădit disproporționată“).

48. În ceea ce privește severitatea/greutatea pedepselor, Curtea a hotărât, de exemplu, că o detențiune pe viață nu reprezenta o pedeapsă mai grea decât pedeapsa capitală, aceasta fiind aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii, însă ulterior fiind abolită și înlocuită cu pedeapsa cu închisoarea pe viață [*Hummatov împotriva Azerbaidjanului* (dec.); *Stepanenko și Ososkalo împotriva Ucrainei* (dec.); *Öcalan împotriva Turciei (nr. 2)*, pct. 177; *Ruban împotriva Ucrainei*, pct. 46]. Curtea a considerat, de asemenea, că nu se putea aplica retroactiv o sancțiune mai severă în cazul înlocuirii unei pedepse cu închisoarea cu măsura internării într-o unitate psihiatrică prin aplicarea unei noi versiuni a Codului penal: astfel cum au constatat instanțele naționale, vechea legislație aplicabilă la momentul faptelor prevedea deja măsuri la fel de stricte ca noile prevederi (*Kadusic împotriva Elveției*, pct. 71-76).

49. Pentru a clarifica aspectul dacă o pedeapsă s-a aplicat retroactiv în defavoarea acuzatului, trebuie luată în considerare gama de pedepse (pedeapsa minimă și pedeapsa maximă) aplicabile în temeiul fiecărui Cod penal). De exemplu, chiar dacă pedeapsa impusă reclamantului intră în sfera de aplicare prevăzută de două coduri penale potențial aplicabile, doar posibilitatea ca o pedeapsă mai ușoară să poată fi aplicată prin pronunțarea unei pedepse minime mai blânde în temeiul Codului penal este suficientă pentru a conduce Curtea la constatarea încălcării art. 7 [*Maktouf și Damjanović împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 65-76].

B. Infracțiunile continue

50. În cazul unei infracțiuni „continue” sau „continue” (cu privire la fapte care se întind pe o anumită durată), Curtea a precizat că principiul securității juridice impune ca faptele constitutive ale infracțiunii, care angajează răspunderea penală a persoanei în cauză, să fie clar enunțate în rechizitoriu. În plus, în decizia instanțelor interne trebuie să se precizeze că pedeapsa aplicată și condamnarea inculpatului se întemeiază pe constatarea că în rechizitoriu s-a stabilit existența elementelor constitutive ale infracțiunii „continue” (*Ecer și Zeyrek împotriva Turciei*, pct. 33). Curtea a considerat recent că faptul că instanțele interne au condamnat o persoană pentru o infracțiune introdusă cu ocazia unei reforme a Codului penal, ținând seama, de asemenea, de fapte anterioare intrării în vigoare a acestei reforme, și încadrată ca infracțiune „continuată” în dreptul intern, nu reprezintă o aplicare retroactivă a legii penale în defavoarea inculpatului [*Rohlena împotriva Republicii Cehe* (MC), pct. 57-64, privind infracțiunea de rele tratamente asupra unui membru de familie]. Curtea a remarcat că, în conformitate cu legislația internă respectivă, o infracțiune „continuată” este analizată ca o acțiune unică, a cărei încadrare trebuie apreciată în funcție de normele în vigoare la data când s-a încheiat ultima manifestare a infracțiunii, cu condiția ca faptele săvârșite sub imperiul legii anterioare să fie, de asemenea, sancționate. Aplicarea de către instanțele naționale a noțiunii de infracțiune „continuată”, introdusă în Codul penal înaintea primului act săvârșit de către persoana în cauză, fusese, de altfel, suficient de previzibilă în temeiul dreptului național (*ibidem*, pct. 60-64). Curtea a verificat, de asemenea, dacă pedeapsa aplicată persoanei în cauză pe baza infracțiunii „continue” nu a fost mai grea decât cea care ar fi fost aplicată dacă faptele săvârșite de persoană înaintea reformei legislative ar fi fost apreciate separat de cele săvârșite ulterior (*ibidem*, pct. 65-69).

51. Dimpotrivă, atunci când condamnarea pentru infracțiune „continuuă” nu era previzibilă în temeiul dreptului național aplicabil la momentul relevant și când pedeapsa impusă persoanei în cauză a devenit mai grea în consecință, Curtea a concluzionat că a existat o aplicare retroactivă a legii penale în defavoarea acesteia (*Veeber împotriva Estoniei (nr. 2)*, pct. 30-39; *Puhk împotriva Estoniei*, pct. 24-34).

C. Recidiva

52. Curtea a considerat că examinarea retrospectivă a situației penale anterioare a unui inculpat de către instanțele de fond, posibilă prin înscrierea în cazierul judiciar a unei condamnări anterioare, nu era contrară art. 7, faptele urmărite penal și sancționate apărând după intrarea în vigoare a noii legi care prelungește perioada de recidivă [*Achour împotriva Franței* (MC), pct. 44-61, cu privire la aplicarea imediată a noului Cod penal care prevede un termen de recidivă de 10 ani, în vreme ce vechiul cod în vigoare la momentul săvârșirii primei infracțiuni prevedea un termen de 5 ani, a cărui expirare i-ar fi conferit - în opinia reclamantului - „dreptul de a fi uitat“]. O astfel de abordare retrospectivă este diferită de noțiunea de retroactivitate *stricto sensu*.

V. Principiul retroactivității legii penale mai favorabile

53. Chiar dacă art. 7 § 1 din Convenție nu menționează în mod special principiul retroactivității legii penale mai favorabile (spre deosebire de art. 15 § 1 *in fine* din Pactul Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile civile și politice și de art. 9 din Convenția americană privind drepturile omului), Curtea a considerat că această dispoziție nu garantează doar principiul neretroactivității legilor penale mai severe, ci și, implicit, principiul retroactivității legii penale mai favorabile. Acest principiu se transpune prin regula conform căreia, în cazul în care legea penală în vigoare la momentul săvârșirii infracțiunii este diferită de legile penale ulterioare adoptate înainte de pronunțarea hotărârii definitive, instanța trebuie să aplice legea ale cărei dispoziții sunt mai favorabile inculpatului [*Scoppola împotriva Italiei (nr. 2)* (MC), pct. 103-109, privind o pedeapsă la 30 de ani de închisoare în loc de detențiune pe viață]. În opinia Curții, „aplicarea unei pedepse mai aspre pentru singurul motiv că aceasta era prevăzută la momentul comiterii infracțiunii reprezintă o aplicare în defavoarea inculpatului a normelor ce reglementează succesiunea legilor penale în timp. Acest lucru ar echivala, în plus, cu ignorarea oricărei schimbări legislative favorabile inculpatului intervenite înainte de proces și cu impunerea în continuare de pedepse pe care statul, și colectivitatea pe care o reprezintă, le consideră deja excesive“ (*ibidem*, pct. 108). Curtea a remarcat că la nivel european și internațional s-a dezvoltat treptat un consens pentru a considera că aplicarea legii penale, chiar posterioară săvârșirii infracțiunii, care prevede o pedeapsă mai ușoară a devenit un principiu fundamental al dreptului penal (*ibidem*, pct. 106).

54. Cu toate acestea, un vid legislativ de trei luni între abolirea pedepsei capitale și modificarea în consecință a Codului penal (înlocuind pedeapsa cu moartea cu închisoarea pe viață) nu oferă inculpatului dreptul de a beneficia de pedeapsa mai favorabilă aplicabilă între timp (*Ruban împotriva Ucrainei*, pct. 41-46, în ceea ce privește o pedeapsă cu închisoare de 15 ani). Într-o astfel de situație, Curtea ține seama de condițiile în care a avut loc abolirea pedepsei capitale în statul în cauză, în special de faptul că respectivul vid legislativ nu rezulta dintr-o dorință deliberată (*ibidem*, pct. 45).

55. Chiar dacă în hotărârea *Scoppola împotriva Italiei (nr. 2)* (MC), Curtea nu s-a pronunțat în mod explicit asupra unui eventual efect retroactiv al modificărilor legislative în beneficiul persoanelor condamnate definitiv, aceasta a aplicat recent principiul retroactivității legii penale mai favorabile față de o persoană condamnată definitiv, în măsura în care dreptul național impunea în mod expres instanțelor naționale să revizuiască din oficiu o hotărâre de condamnare în cazul în care o lege posterioară reducea pedeapsa aplicabilă pentru o infracțiune (*Gouarré Patte împotriva Andorrei*, pct. 28-36). Pentru Curte, în cazul în care un stat prevede expres în legislația sa principiul retroactivității legii penale mai favorabile, acesta trebuie să permită justițiabililor săi să exercite acest drept conform garanțiilor din Convenție (*ibidem*, pct. 35).

56. Principiul retroactivității legii penale mai favorabile se poate aplica, de asemenea, la stabilirea unei pedepse contopite pentru mai multe condamnări (*Koprivnikar împotriva Sloveniei*, pct. 59).

VI. Art. 7 § 2: Principiile generale de drept recunoscute de națiunile civilizate

Art. 7 §2 din Convenție

„Prezentul articol nu va aduce atingere judecării și pedepsirii unei persoane vinovate de o acțiune sau de o omisiune care, în momentul săvârșirii sale, era considerată infracțiune potrivit principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Infracțiune (art. 7-2) - Principii generale de drept recunoscute de națiunile civilizate (art. 7-2)

57. Din *lucrările pregătitoare* ale Convenției reiese că se poate considera că art. 7 § 1 conține norma generală privind neretroactivitatea și că art. 7 § 2 reprezintă doar o clarificare contextuală a aspectului referitor la răspundere al acestei norme, adăugat pentru a înlătura orice îndoială privind validitatea acțiunii penale puse în mișcare după al Doilea Război Mondial împotriva autorilor atrocităților comise în timpul acestui război [*Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 186; *Maktouf și Damjanović împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 72]. Astfel, este clar că autorii Convenției nu aveau intenția de a permite vreo excepție generală de la norma privind neretroactivitatea. De altfel, Curtea a declarat în mai multe cauze că ambele paragrafe ale art. 7 sunt legate și este necesar să facă obiectul unei interpretări concordante [*Tess împotriva Letoniei* (dec.); *Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 186].

58. În lumina acestor principii, Curtea a decis neaplicarea art. 7 § 2 unei condamnări pentru crime de război comise în Bosnia în 1992-1993 [*Maktouf și Damjanović împotriva Bosniei și Herțegovinei* (MC), pct. 72, în care Guvernul a susținut că faptele în cauză constituiau infracțiuni în temeiul „principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate” și că norma privind neretroactivitatea pedepselor nu trebuia, prin urmare, să fie aplicată], ca și unei condamnări pentru genocid săvârșit în 1953 [*Vasiljauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 187-190]. Fiind cazul unei condamnări pentru crime de război săvârșite în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Curtea a considerat că nu era necesar să fie examinată în perspectiva art. 7 § 2, astfel că actele reclamantului au constituit o infracțiune, potrivit „dreptului internațional” în sensul art. 7 § 1 [*Kononov împotriva Letoniei* (MC), pct. 244-246, înțeles ca drept internațional cutumiar, adică legile și cutumele de război].

VII. Măsuri indicate de Curte în cazul încălcării art. 7 din Convenție

59. În conformitate cu art. 46 din Convenție, părțile contractante se angajează să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții în cauzele în care sunt părți, iar Comitetul de Miniștri supraveghează executarea acestui lucru. Statul pârât, răspunzător de o încălcare a Convenției sau a protocoalelor la aceasta, nu are doar obligația de a plăti părților în cauză sumele acordate cu titlu de reparație echitabilă (art. 41 din Convenție), ci și de a alege, sub supravegherea Comitetului de Miniștri, măsurile generale și/sau, după caz, individuale pe care trebuie să le adopte în ordinea sa juridică internă pentru a pune capăt încălcării constatate de Curte și pentru a elimina, pe cât posibil, efectele acesteia. Se înțelege, în plus, că statul pârât este liber, sub supravegherea Comitetului de Miniștri, să-și aleagă mijloacele pentru îndeplinirea obligației sale legale în conformitate cu art. 46 din Convenție, cu condiția ca aceste mijloace să fie compatibile cu concluziile conținute în hotărârea

Curții [*Scozzari și Giunta împotriva Italiei* (MC), pct. 249].

60. Totuși, în anumite situații speciale, pentru a ajuta statul pârât să-și îndeplinească obligațiile prevăzute la art. 46, Curtea poate încerca să indice tipul de măsuri, individuale și/sau generale, care ar putea fi luate pentru a stopa situația care a determinat constatarea încălcării. În cazul încălcării art. 7, uneori și în mod excepțional, Curtea a indicat măsuri individuale concrete: redeschiderea procedurii interne, la cererea persoanei interesate (*Dragotoniu și Militaru-Pidhorni împotriva României*, pct. 55, aplicând același principiu ca în cazul în care o persoană particulară a fost condamnată cu încălcarea art. 6 din Convenție); punerea în libertate a reclamantei în cel mai scurt termen [*Del Río Prada împotriva Spaniei* (MC), pct. 139 și pct. 3 din dispozitiv, după ce a constatat încălcarea art. 7 și a art. 5 § 1 din Convenție]; sau obligația de a asigura ca pedeapsa cu detențiunea pe viață aplicată reclamantului să fie înlocuită cu o pedeapsă care să nu depășească 30 de ani de închisoare, conform principiului retroactivității legii penale mai favorabile [*Scoppola împotriva Italiei (nr. 2)* (MC), pct. 154 și pct. 6 lit. a) din dispozitiv].

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri și decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii și rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțate de o Cameră a Curții. Mențiunea „(dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” indică faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile Camerei care nu sunt „definitive” în sensul art. 44 din Convenție, la data acestei actualizări, sunt marcate în lista de mai jos cu un asterisc (*). Art. 44 § 2 din Convenție prevede următoarele: „Hotărârea unei Camere devine definitivă: a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiteră cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiteră cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimiteră formulată potrivit art. 43. ” În cazul în care Colegiul Marii Camere acceptă cererea de retrimiteră, hotărârea Camerei devine caducă, iar Marea Cameră va pronunța ulterior o hotărâre definitivă.

Hyperlink-urile către cauzele citate în versiunea electronică a ghidului fac trimitere la baza de date HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărârile și deciziile pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet; cauzele comunicate, avizele consultative și rezumatele juridice extrase din Nota informativă privind jurisprudența), precum și la cea a Comisiei (decizii și rapoarte) și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri. Unele decizii ale Comisiei nu apar în baza de date HUDOC și sunt disponibile numai în format tipărit al volumului corespunzător al Anuarului Convenției europene a drepturilor omului.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale. Baza de date HUDOC oferă, de asemenea, acces la traduceri ale unora dintre cauzele principale ale Curții în peste 30 de limbi neoficiale. În plus, include legături către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență în format electronic prezentate de terți.

—A—

A. împotriva Spaniei, nr. 11885/85, decizia Comisiei din 13 octombrie 1986
Achour împotriva Franței (MC), nr. 67335/01, CEDO 2006-IV
Adamson împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 42293/98, 26 ianuarie 1999
Alimuçaj împotriva Albaniei, nr. 20134/05, 7 februarie 2012

—B—

Başkaya et Okçuoğlu împotriva Turciei (MC), nr. 23536/94 și 24408/94, CEDO 1999-IV
Bergmann împotriva Germaniei, nr. 23279/14, 7 ianuarie 2016
Berland împotriva Franței, nr. 42875/10, 3 septembrie 2015
Borcea împotriva României (dec.), nr. 55959/14, 22 septembrie 2015
Bosti împotriva Italiei (dec.), nr. 43952/09, 13 noiembrie 2014
Bowler International Unit împotriva Franței, nr. 1946/06, 23 iulie 2009
Brown împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 38644/97, 24 noiembrie 1998

—C—

C.G. și alții împotriva Bulgariei (dec.), nr. 1365/07, 13 martie 2007
C.R. împotriva Regatului Unit, 22 noiembrie 1995, seria A, nr. 335-C

Camilleri împotriva Maltei, nr. 42931/10, 22 ianuarie 2013
Cantoni împotriva Franței, 15 noiembrie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-V
Çelikateş și alții împotriva Turciei (dec.), nr. 45824/99, 7 noiembrie 2000
Chauvy și alții împotriva Franței (dec.), nr. 64915/01, 23 septembrie 2003
Ciok împotriva Poloniei (dec.), nr. 498/10, 23 octombrie 2012
Coëme și alții împotriva Belgiei, nr. 32492/96 și alte 4, CEDO 2000-VII
Contrada împotriva Italiei (nr. 3), nr. 66655/13, 14 aprilie 2015
Custers, Deveaux și Turk împotriva Danemarcei (dec.), nr. 11843/03 și alte 2, 9 mai 2006

—D—

Dallas împotriva Regatului Unit, nr. 38395/12, 11 februarie 2016
Del Rio Prada împotriva Spaniei (MC), nr. 42750/09, CEDO 2013
Delbos și alții împotriva Franței (dec.), nr. 60819/00, CEDO 2004-IX
Dragotoniu și Militaru-Pidhorni împotriva României, nr. 77193/01 și 77196/01, 24 mai 2007

—E—

Ecer și Zeyrek împotriva Turciei, nr. 29295/95 și 29363/95, CEDO 2001-II
Engel și alții împotriva Țărilor de Jos, 8 iunie 1976, seria A nr. 22

—G—

G. împotriva Franței, 27 septembrie 1995, seria A nr. 325-B
G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei (fond) (MC), nr. 1828/06 și alte 2, 28 iunie 2018
Gabbari Moreno împotriva Spaniei, nr. 68066/01, 22 iulie 2003
Gardel împotriva Franței, nr. 16428/05, CEDO 2009
Giza împotriva Poloniei, nr. 48242/06, 13 iulie 2010
Glien împotriva Germaniei, nr. 7345/12, 28 noiembrie 2013
Göktan împotriva Franței, nr. 33402/96, CEDO 2002-V
Gouarré Patte împotriva Andorrei, nr. 33427/10, 12 ianuarie 2016
Grava împotriva Italiei, nr. 43522/98, 10 iulie 2003
Gurguchiani împotriva Spaniei, nr. 16012/06, 15 decembrie 2009

—H—

Haioun împotriva Franței (dec.), nr. 70749/01, 7 septembrie 2004
Hakkar împotriva Franței (dec.), nr. 43580/04, 7 aprilie 2009
Hogben împotriva Regatului Unit, nr. 11653/85, decizia Comisiei din 3 martie 1986, Decizii și rapoarte
46
Hummatov împotriva Azerbaidjanului (dec.), nr. 9852/03 și 13413/04, 18 mai 2006

—J—

Jamil împotriva Franței, 8 iunie 1995, seria A nr. 317-B
Jendrowiak împotriva Germaniei, nr. 30060/04, 14 aprilie 2011
Jobe împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 48278/09, 14 iunie 2011
Jorgic împotriva Germaniei, nr. 74613/01, CEDO 2007-III
Jussila împotriva Finlandei (MC), nr. 73053/01, CEDO 2006-XIV

—K—

K.-H.W. împotriva Germaniei (MC), nr. 37201/97, CEDO 2001-II
K.A. și A.D. împotriva Belgiei, nr. 42758/98 și 45558/99, 17 februarie 2005

Kadusic împotriva Elveției, nr. 43977/13, 9 ianuarie 2018
Kafkaris împotriva Ciprului (MC), nr. 21906/04, CEDO 2008
Khodorkovskiy și Lebedev împotriva Rusiei, nr. 11082/06 și 13772/05, 25 iulie 2013
Kokkinakis împotriva Greciei, 25 mai 1993, seria A, nr. 260-A
Kolk și Kislyiy împotriva Estoniei (dec.), nr. 23052/04 și 24018/04, 17 ianuarie 2006
Kononov împotriva Letoniei (MC), nr. 36376/04, CEDO 2010
Koprivnikar împotriva Sloveniei, nr. 67503/13, 24 ianuarie 2017
Korbely împotriva Ungariei (MC), nr. 9174/02, CEDO 2008
Kuolelis, Bartosevicius și Burokevicius împotriva Lituaniei, nr. 74357/01 și alte 2, 19 februarie 2008

—L—

Lawless împotriva Irlandei (nr. 3), 1 iulie 1961, seria A nr. 3
Liivik împotriva Estoniei, nr. 12157/05, 25 iunie 2009
Lukanov împotriva Bulgariei, nr. 21915/93, decizia Comisiei din 12 ianuarie 1995, Decizii și rapoarte 80

—M—

M. împotriva Germaniei, nr. 19359/04, CEDO 2009
M. împotriva Italiei, nr. 12386/86, decizia Comisiei din 15 mai 1991, Decizii și rapoarte 70
Maaouia împotriva Franței (MC), nr. 39652/98, CEDO 2000-X
Maktouf și Damjanović împotriva Bosniei și Herțegovinei (MC), nr. 2312/08 și 34179/08, CEDO 2013
Monaco împotriva Italiei (dec.), nr. 34376/13, 8 decembrie 2015
Montcornet de Caumont împotriva Franței (dec.), nr. 59290/00, CEDO 2003-VII
Morabito împotriva Italiei (dec.), nr. 58572/00, 7 iunie 2005
Mucci împotriva Italiei, nr. 33632/96, decizia Comisiei din 4 martie 1998

—N—

Navalnyye împotriva Rusiei*, nr. 101/15, 17 octombrie 2017

—O—

O'Carroll împotriva Regatului Unit, nr. 35557/03, 15 martie 2005
Öcalan împotriva Turciei (nr. 2), nr. 19681/92, 5 iunie 2001
Ooms împotriva Franței (dec.), nr. 38126/06, 25 septembrie 2009
Ould Dah împotriva Franței (dec.), nr. 13113/03, CEDO 2009

—P—

Paksas împotriva Lituaniei (MC), nr. 34932/04, CEDO 2011
Payet împotriva Franței, nr. 19606/08, 20 ianuarie 2011
Penart împotriva Estoniei (dec.), nr. 14685/04, 24 ianuarie 2016
Perinçek împotriva Elveției (MC), nr. 27510/08, CEDO 2015
Pessino împotriva Franței, nr. 40403/02, 10 octombrie 2006
Plechkov împotriva României, nr. 1660/03, 16 septembrie 2014
Polednová împotriva Republicii Cehe, nr. 2615/10, 21 iunie 2011
Previti împotriva Italiei (dec.), nr. 1845/08, 12 februarie 2013
Puhk împotriva Estoniei, nr. 55103/00, 10 februarie 2004

—R—

Radio France și alții împotriva Franței, nr. 53984/00, CEDO 2004-II

Raimondo împotriva Italiei, 22 februarie 1994, seria A nr. 281-A
Renna împotriva Franței, nr. 32809/96, decizia Comisiei din 26 februarie 1997
Rohlena împotriva Republicii Cehe (MC), nr. 59552/08, CEDO 2015
Ruban împotriva Ucrainei, nr. 8927/11, 12 iulie 2016

—S—

S.W. împotriva Regatului Unit, 22 noiembrie 1995, seria A nr. 335-B
Serguei Zolotoukhine împotriva Rusiei (MC), nr. 14939/03, CEDO 2009
Scoppola împotriva Italiei (nr. 2) (MC), nr. 10249/03, 17 septembrie 2009
Scozzari și Giunta împotriva Italiei (MC), nr. 39221/98 și 41963/98, CEDO 2000-VMI
Sidabras și Džiautas împotriva Lituaniei (dec.), nr. 55480/00 și 59330/00, 1 iulie 2003
Šimšić împotriva Bosniei și Herțegovinei (dec.), nr. 51552/10, 10 aprilie 2012
Sobaci împotriva Turciei, 26733/02, 29 noiembrie 2007
Société Oxygène Plus împotriva Franței (dec.), nr. 76959/11, 17 mai 2016
Soros împotriva Franței, nr. 50425/06, 6 octombrie 2011
Stepanenko și Ososkalo împotriva Ucrainei (dec.), nr. 31430/09 și 29104/11, 14 ianuarie 2014
Stoica împotriva Franței (dec.), nr. 46535/08, 20 aprilie 2010
Streletz, Kessler și Krenz împotriva Germaniei (MC), nr. 34044/96 și alte 2, CEDO 2001-II
Sud Fondi srl și alții împotriva Italiei (dec.), nr. 75909/01, 30 august 2007
Sud Fondi srl și alții împotriva Italiei, nr. 75909/01, 20 ianuarie 2009
Szabó împotriva Suediei (dec.), nr. 28578/03, CEDO 2006-VMI

—T—

Tess împotriva Letoniei (dec.), nr. 19363/05, 4 ianuarie 2008

—U—

Uttley împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 36946/03, 29 noiembrie 2005

—V—

Valico SLR împotriva Italiei (dec.), nr. 70074/01, 21 martie 2006
Van Anraat împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 65389/09, 6 iulie 2006
Van der Velden împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 29514/05, CEDO 2006-XV
Varvara împotriva Italiei, nr. 17475/09, 29 octombrie 2013
Vasiliauskas împotriva Lituaniei (MC), nr. 35343/05, CEDO 2015
Veeber împotriva Estoniei (nr. 2), nr. 45771/99, CEDO 2003-I
Vikulov și alții împotriva Letoniei (dec.), nr. 16870/03, 23 martie 2004
Vinter și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 66069/09 și alte 2, CEDO 2013

—W—

Welch împotriva Regatului Unit, 9 februarie 1995, seria A nr. 307-A

—X—

X împotriva Țărilor de Jos, nr. 7512/76, decizia Comisiei din 6 iulie 1976, Decizii și rapoarte 6

—Y—

Yildirim împotriva Italiei (dec.), nr. 38602/02, CEDO 2003-IV

—Z—

Žaja împotriva Croației, nr. 37462/09, 4 octombrie 2016

Zaicevs împotriva Letoniei, nr. 65022/01, 31 iulie 2007